

Inhoud

Seksueel misbruik & - geweld

- Macht & misbruik in de kerk 1
- Herinnering aan misbruik meestal authentiek 1
- Explosief huwelijk tussen eer en geweld 2
- Gedrag van de serieverkrachter 2

Criminaliteitsbestrijding

- Vlucht niet in regels, gebruik je verstand 3
- Softe aanpak is uit, ook al werkt hij 3
- Geen tramritje meer voor geweldpleger 4
- Bouwbesluit voorkomt inbraken 4

Huiselijk geweld

- Gewetenloze vaders krijgen teveel ruimte 5
- Huiselijk geweld het grootste probleem 5
- Bedreigers eerder van straat halen 6

Gevangenisstraf & tbs

- Wonen in de gevangenis 6
- Achter de tralies 6
- De cel gaat in je lijf zitten 6
- Perspectief voor levenslang gestraften 7
- Dagprogramma gevangenen onvoldoende 8
- Verscherpt reclasseringstoezicht voor TBS-er 8
- Aantal tbs'ers sterk gedaald 8

Jeugdcriminaliteit

- Banalisering van opsluiting van jongeren 9
- Jeugdzorg of jeugdgevangenis? 9
- Een U-Turn voor jongvolwassen veelplegers? 9
- Zet ambtenaren in op wijkscholen 10
- Sport voor een veilige wijk 10

Strafrecht & rechtsbijstand

- Nabestaande bij misdrijf in de kou 11
- Automatische blokkade op afluisteren 11
- Nieuwe regels rechtsbijstand politieverhoor 11
- Strafzaken en de media 12
- Slachtoffers als procespartij 12

Politie

- Gezag politie: Boos aan de zijlijn 13
- Participerende wijkagent is goud 13
- Politie goed geïntegreerd 14
- Burgerparticipatie via Burgernet succesvol 14

Diversen

- Veiligheidsindex voor Rotterdamse wijken 15
- Wankele basis forensische handschriftkunde 15
- Criminalistiek is terugredeneren 16
- Colofon 16

Bekijk de inhoud van vorige nummers op

www.misdaadenstraf.nl

Macht & misbruik in de kerk

Fragment uit het artikel "De zwijgende orde" van Aart Brouwer in De Groene Amsterdammer (11-3-2010) over een onderzoek naar misbruik in de Amerikaanse Rooms-Katholieke kerk. "Het zogenoemde *John Jay Report* is het meest gedetailleerde overzicht tot nu toe van seksueel misbruik en verwante wantoestanden binnen een nationale kerk. Het is een criminologische en victimologische *Fundgrube* omdat het meer dan tienduizend gedocumenteerde gevallen zorgvuldig uiteenrafelt en kwantificeert. Het misbruik binnen de Amerikaanse kerk bleek in een aantal opzichten af te wijken van 'normaal' misbruik van minderjarigen. Veruit de meeste daders waren bijvoorbeeld niet zelf in hun jeugd misbruikt, een afwijking van een berucht patroon bij kindermisbruik. Dat duidt erop dat de kerkelijke omgeving en niet de biografie van de daders het gedrag in de hand werkt. Verder bleek dat het misbruik in veel gevallen bestond uit seksuele handelingen met pubers en jongvolwassenen die niet neerkwamen op verkrachting maar eerder op verleiding. Niet zelden toonde de sociale omgeving van het 'slachtoffer' zich geschokter over de feiten dan de betrokkene zelf, voornamelijk vanwege het homoseksuele gehalte van de handelingen en niet om hun seksuele gehalte tout court. Hier wreekte zich het taboe op homoseksualiteit dat mede dankzij de katholieke kerk nog altijd sterk is bij grote delen van *middle America*. Uiteindelijk wijst het Amerikaanse rapport dezelfde hoofdoorzaak aan. Gebrek aan openheid en verantwoordingsplicht behoren tot het wezen van de roomse kerk. Niet het celibaat predisponeert de geestelijke tot misbruik, maar zijn oneigenlijke en ongecontroleerde machtspositie."

Herinnering aan misbruik is meestal authentiek

Naar aanleiding van alle berichten over misbruik in katholieke kring vraagt Edwin Kreulen zich af (Trouw, 31-3-2010) of herinneringen

aan misbruik na vijftig jaar nog wel betrouwbaar zijn. Elke Geraerts, psychologe aan de Rotterdamse Erasmus Universiteit meent dat deze verhalen over het algemeen authentiek zijn, al kan altijd iemand een verhaal verzinnen.

In een wetenschappelijk artikel beschreef Geraerts vorig jaar tien criteria om te bepalen of een herinnering aan misbruik betrouwbaar is. Op de meeste punten scoren de recente onthullingen goed: het zijn spontane bekentissen, niet afgedwongen in (dubieuze) therapieën. Geraerts stelt dat het niet vreemd is dat een dergelijke herinnering pas later, naar aanleiding van een gebeurtenis, een traumatisch karakter krijgt.

Voor beïnvloeding door de media ziet zij geen aanleiding. "(...) dat gebeurt alleen maar als mensen heel bewust worden gestuurd, met berichten als: 'In die en die gemeente werd bijna iedereen misbruikt'. En dat zie ik op dit moment niet gebeuren."

Sommige wetenschappers wijzen op het – soms jarenlang – verdringen van herinneringen. Geraerts kent echter geen enkel wetenschappelijk bewijs voor deze theorie. "We denken soms te snel dat we iets vergeten. (...) Ergens niet aan denken, betekent niet dat je het bent vergeten." Zij erkent dat het kan gebeuren dat therapeuten hun cliënten suggestief beïnvloeden. "Maar als er geen sturende therapeut aanwezig is, gaat het vaak om authentieke herinneringen."

Fatal attraction: Explosief huwelijk tussen eer en geweld

Janine Jansen schrijft als hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) over haar werkveld (Crimelink maart 2010). Het LEC EGG ondersteunt politiekorpsen bij zaken waarin een eermotief wordt vermoed. Een geschonden eergevoel kan het mogelijke motief zijn voor (dreigen met) geweld. Wat betekent bijvoorbeeld een in een plastic zak gevonden bebloede trouwjurk uit een oosters land? Na DNA-onderzoek bleek het geen mensen- maar dierlijk bloed te zijn. Probeerde de bruid een bloeding van het maagdenvlies te simuleren?

In zestig procent van de gevallen die het LEC EGG behandelt, gaat het om bedreigingen, bij 1% om moord of doodslag en verder om mishandeling, ontvoering of vermissing. Veel van deze zaken hebben te maken met "problemen rond het aangaan en verbreken van relaties". Problemen ontstaan vaak met name door de familie. In veel culturen heeft het huwelijk een meer zakelijk karakter dan bij ons, en trouwt men niet alleen de partner maar in zekere zin

ook de familie. Door de cultuur gevormde normen en waarden spelen vaak een rol, al worden mensen niet volledig door de cultuur bepaald. Cultuur is een dynamisch iets.

Soms zijn ook andere verklaringen mogelijk. Zo kan geweld door mensen met een Somalische of Afghaanse achtergrond ook te maken hebben met de oorlogssituatie waar zij in geleefd hebben.

Hoewel ook de eer van autochtonen aangetast kan worden, heeft het LEC EGG vooral met allochtone zaken te maken. Autochtonen komen vooral in beeld bij relaties met allochtonen. De schoonfamilie kan niet blij zijn met een inter-ethnische relatie of de opvattingen botsen over toewijzing van kinderen na een echtscheiding. Ook bij ons heeft dit gespeeld. "Groepsdruk in familieverband is in Nederland van oudsher ook bekend." Individualisering en toegenomen seksuele vrijheid hebben de familiebanden losser gemaakt.

Deze aandacht voor allochtonen is gevolg van de politieke en bestuurlijke afbakening van de term 'eengerelateerd geweld'. Daardoor is het beleid zich vooral gaan richten op allochtonen groepen. En is het beperkt tot zaken in de huiselijke en familiale kring. Ook buiten de warme schoot van de familie bestaat er eer die kan worden geschonden, zoals beroepseer. Denk aan de 'mannen van eer' in de Italiaanse maffia.

Gedrag van de serieverkrachter

Justine Kaasjager schrijft in Blauw (3-4-2010) over opsporingsmogelijkheden door onderzoek naar gedragskenmerken van de dader. Viclas is een landelijke databank met de gedragskenmerken van honderden zedenmisdrijven. Lieke Bootsma deed met behulp van deze gegevens onderzoek naar gedragskenmerken bij serieverkrachtingen. Hoe algemener het dadergedrag, hoe moeilijker het te vergelijken is met andere zaken. "De gedragsdeskundige toetst gedrag van verkrachters dus zowel op onveranderlijkheid – consistentie – als op uniekheid." Bootsma onderscheidt het dadergedrag in een aantal thema's: de benaderingswijze, taalgebruik, locatiekeuze, seksueel gedrag, geweldsgebruik, sociale vaardigheden en de interactie met het slachtoffer. Het veranderlijke gedrag van verkrachters maakt vergelijking echter moeilijk. Bootsma stelt dat in Nederland teveel wordt gekeken naar afzonderlijke gedragskenmerken, te weinig in onderlinge samenhang. Twee gedragsthema's blijken consistent en uniek: de manier waarop de dader het slachtoffer benadert en zijn keuze van locaties. Helaas ontbreekt vaak de nodige informatie over bijvoorbeeld de aankomst- en vertrek-

richtingen van de dader. Een verkrachter neemt het slachtoffer nogal eens mee naar een andere plaats. Alle relevante locaties zouden moeten worden geregistreerd om een goede analyse mogelijk te maken.

Een dader kan zijn aanpak in de loop der tijd aanpassen, op basis van zijn ervaring. Dat kan van invloed zijn op het zoekadvies dat de gedragsdeskundige aan de recherche geeft. Ook wordt gekeken met welk motief een dader geweld gebruikt: is dat instrumenteel, dus juist genoeg om het slachtoffer onder controle te krijgen, of expressief, dus bedoeld om letsel toe te brengen.

Omdat veel zedendelinquenten ook andere misdrijven plegen, wordt ook daar op gelet. Als woede het motief voor verkrachting lijkt te zijn, wordt ook gezocht onder plegers van andere geweldsdelicten. Slechts een minderheid, zoals pedofielen, beperkt zich tot alleen zedendelicten.

Belangrijke vergelijkingsmogelijkheden biedt 't taalgebruik van de dader: dialect, spreekt er een motief uit, is de taal agressief, commanderend of vernederend? Belangrijk is dat rechercheurs de aangifte zo gedetailleerd mogelijk opmaken. Bootsma vindt het belangrijk dat ook wordt genoteerd hoe de volgorde is van handelingen en uitspraken van dader en slachtoffer.

Vlucht niet in regels, gebruik je verstand

De nationale Ombudsman Alex Brenninkmeijer roept de overheid op repressie te mijden en tolerantie te bevorderen (Volkskrant 18-3-'10). Hij constateert dat intolerantie meer en meer het publieke leven bepaalt. "De betekenis van incident wordt als vanzelfsprekend uitvergroot." Hij ziet twee tegenstrijdige ontwikkelingen. Aan de ene kant daalt het aantal klachten over professionals zoals de politie en de Belastingdienst. Aan de andere neemt de spanning tussen het overheidsgezag en de burger toe. "Het respect voor elkaar valt weg en er vallen steeds vaker harde woorden. Er worden harde maatregelen genomen." Hij waarschuwt dat door dogmatisch 'zero tolerance' beleid het politieoptreden zijn doel voorbij kan schieten. "De politieman of -vrouw die geen eigen keuze mag maken en alleen maar hard mag optreden, wordt een robot."

De jeugdzorg wordt geregeerd door angst voor incidenten, met als gevolg een vlucht in proto-

collen. "Kwajongensstreken – die van alle tijden zijn – worden met de bril van het strafrecht bekeken." Tegelijk heeft Nederland in Europa in vergelijking een groot aantal doden door politiekogels en veel opgesloten kinderen. "Het lijkt wel alsof wij de tolerantie voor het afwijkende verliezen. Zo ontstaat een verstikkende deken van eenvormigheid."

Bij goed samenleven hoort verstandig omgaan met conflicten en incidenten. De overheid heeft daarin een bijzondere verantwoordelijkheid, vanwege haar regelmacht, geweldsmonopolie en voorbeeldfunctie. Brenninkmeijer roept op tot meer tolerantie, accepteren dat incidenten bij het leven horen, dat er afwijkingen zijn van het gewone. "Het heeft weinig zin incidenten uit te vergroten en op de spits te drijven."

In plaats van vluchten in procedures pleit hij ervoor om de tafel te gaan zitten. "Elkaar de vraag durven stellen wat we over en weer in redelijkheid van elkaar mogen verwachten.(...) maar vooral ons niet laten leiden door incidenten en door angstbeelden die nergens op gebaseerd zijn. Durf te relativiseren."

De Ombudsman vraagt tenslotte meer aandacht voor de professionals, zoals bij de politie of jeugdzorg. Zij moeten de ruimte krijgen en het vertrouwen om hun taak te vervullen.

"Stimuleer professionals dat zij vaardiger worden in het omgaan met tegenstellingen en conflicten. Met weinig extra aan conflictvaardigheid valt al veel winst te behalen."

Softe aanpak is uit, ook al werkt hij

Politici kiezen te snel voor harde maatregelen tegen criminaliteit om een daadkrachtige indruk te maken (Volkskrant 8-3-2010). De effectiviteit van feestverboden, uithuisplaatsingen of stoorzenders tegen jongeren is echter niet bewezen en gaat ten koste van beproefde middelen. Aldus het jaarlijkse trendrapport van het Centrum voor Criminaliteitspreventie (CCV). "De balans tussen repressie en preventie is zoek."

Directeur Ida Haisma stelt dat snel scoren met noviteiten ten koste gaat van burgerrechten en privacy. Nieuwe vormen van repressie zijn duur en leiden niet tot echte verbeteringen. Geüniformeerde straatcoaches bijvoorbeeld verplaatsen de overlast van hangjongeren. Buurtbemiddeling door voormalige hangjongeren is effectiever. "Door veel te praten beïnvloeden deze vrijwilligers hun leeftijdsgenoten. Dat klinkt misschien soft en is minder zichtbaar, maar leidt aantoonbaar tot meer veiligheid in de openbare ruimte."

De gemeente Almere werkt met jongerenbemiddelaars die op luidruchtige tieners afstappen. Zij zijn getraind in "Luisteren, Samenvat-

ten en Doorvragen". Zij organiseren gesprekken tussen hangjongeren en buurtbewoners. En dat werkt. Toch werken weinig steden met jongerenbemiddeling. "Bemiddeling is soft, onzichtbaar en daarom uit de mode", aldus het CCV.

Het CCV concludeert uit haar gegevens dat de traditionele, preventieve aanpak vaak moet wijken voor harde, repressieve middelen. Het effect van deze 'nieuwe repressie' is volgens Haisma onzeker. "Het enige wat zeker effectief is, is structureel beleid gericht op gedragsverandering." Dat vraagt om veel praten en langdurige preventieprogramma's. Haisma: "Dat klinkt niet sexy en daadkrachtig, maar de softe methode werkt wel."

Toch verschuiven steeds meer gemeenten hun geld van preventie naar repressie: supersnelrecht, avondklokken, helicopters... Het CCV waarschuwt dat burgerrechten en privacy worden ingeleverd zonder dat de maatschappij aantoonbaar veiliger wordt. De organisatie wijst op enkele middelen die zich wel bewezen hebben, zoals buurtbemiddeling door vrijwilligers of het Politiekeurmerk Veilig Wonen waardoor het aantal inbraken met 90% afneemt. Het CCV is niet tegen repressie, het gaat om de balans. Over sommige nieuwe initiatieven is Haisma wel positief, zoals de hufferhut, afgelegen woningen voor overlastgevend gezinnen. Of het financieel aansprakelijk stellen van geweldplegers. Dat blijkt te werken.

Geen tramritje meer voor geweldpleger

"Geweld en agressie tegen werknemers is in te dammen door daders uit te sluiten van diensten." Zo begint redacteur economie Wilma van Meteren haar artikel in Trouw (7-4-2010). Het Rotterdamse OV-bedrijf RET legt nu reisverboden op bij agressie op bepaalde tramlijnen. Volgens de Arbobalans 2009 werd 32% van de werknemers geconfronteerd met intimidatie, persten en fysiek geweld. Niet alleen in het openbaar vervoer, maar ook bij de zorg, brandweer, politie, bewaking en detailhandel. Tot op heden werd vooral ingezet op verbetering van de dienstverlening en training van medewerkers. Jan Willem van de Pol van de Nederlandse Politiebond vindt dat er meer moet gebeuren en zoekt onconventionele oplossingen. "Steeds hogere straffen helpen niet. Je moet deze mensen snoeihard raken. Waarom zouden ze nog een uitkering krijgen of welkom zijn als lid van de KNVB, de hockeyvereniging of de vakbond?"

Intussen heeft de aanpak van de RET effect: het aantal incidenten in de metro daalde binnen een jaar met 50%. Werknemers en reizigers

voelen zich veiliger. Dat is mede te danken aan intensieve samenwerking met gemeenten, politie en het OM. De RET lost 80% zelf op, maar bij een noodoproep komt de politie ook direct.

Bouwbesluit voorkomt inbraken

Ben Vollaard, onderzoeker bij de Tilburgse universiteit, schrijft in Secondant (februari 2010) over het effect van de artikelen 2.214 en 2.215 in het Bouwbesluit van 1999. Sindsdien moet elke nieuwbouwwoning inbraakwerende deuren en ramen hebben. De gedachte hierachter is simpel: de gelegenheid maakt de dief. Vollaard heeft de effecten van deze bepalingen onderzocht. Het blijkt dat het aantal inbraken bij woningen na 1999 gebouwd een kwart lager ligt dan bij oudere woningen. Dit verschil blijft bestaan als ook rekening wordt gehouden met andere wijzigingen in de woningmarkt: de bouw van Vinex-wijken, de toepassing van het Politiekeurmerk Veilig Wonen en de geleidelijke verschuiving van woningnieuwbouw richting de Randstad. Het effect is dus dat door deze maatregel bijna 10.000 woninginbraken in nieuwbouwwoningen zijn voorkomen. Ook blijkt dat bewoners van later gebouwde woningen minder bang zijn voor inbraak dan anderen. Het is niet duidelijk, stelt de schrijver, of inbrekers zich hierdoor meer op andere vormen van diefstal zijn gaan richten. De inbraak in schuurtjes en garageboxen is niet of minder afgenomen.

Ook blijken er gevolgen te zijn voor de inbraakrisico's voor oudere woningen. "Inbrekers lijken wijken met relatief veel nieuwbouwwoningen te mijden - wat gunstig is voor de oudere woningen in deze wijken - en zich wat meer te richten op duidelijk oudere stadswijken - wat ongunstig is voor de bewoners van deze wijken."

Bewoners zijn zelf niet gemotiveerd

Het stimuleren van inbraakpreventie door de bewoners zelf blijkt nauwelijks te werken. "Preventieadviezen, publiciteitscampagnes en subsidies hebben weinig tot geen blijvend effect op preventiegedrag van bewoners." Als mensen al zelf maatregelen nemen, dan zijn ze vaak weinig afdoende. De motivatie om mee te doen aan preventie ontbreekt, doordat inbraak weinig voorkomt en de effecten niet merkbaar zijn. Ook schatten mensen de kans dat zij zelf slachtoffer worden van inbraak lager in dan de kans dat een ander dit overkomt. Vollaard wil

door woningbouwcorporaties technische preventieve maatregelen in de sociale huursector laten uitvoeren. Daarnaast zouden gemeenten beter moeten toezien op de naleving van het Bouwbesluit, met name bij kleine aannemers.

Gewetenloze vaders krijgen teveel ruimte

Ger Hovendaal, medewerkster van www.bezorgdemoeders.nl schrijft in Trouw (16-3-2010) naar aanleiding van het familiedrama in Zierikzee over de denkwijze die met dit begrip is verweven.

Zij constateert dat 'Zierikzee' heeft duidelijk gemaakt dat onze instituties uiteindelijk niets kunnen doen voor met de dood bedreigd gezin. Media en politici roepen nu om gebruik van enkelbanden. "De vraag waarom die man nog in de buurt van zijn ex kon komen, blijft onbeantwoord door het ministerie van justitie." Hovendaal meent dat het niet om incidenten gaat.

Bij moord of doodslag binnen het gezin ligt de schuldvraag altijd subtiel anders. "Het slachtoffer (...) is binnen het familiedrama-vertooq per definitie medeschuldig." Anders dan bij zinloos geweld wordt de dader niet gezien als een gestoorde moordenaar of gewetenloze hufter, maar als iemand "die tot het uiterste werd gedreven".

Ook de positie van moeders en kinderen wordt beïnvloed door deze denkwijze. "De wetgeving rond het familierecht en de daarvan afgeleide bescherming voor kinderen en hun moeders is uitgehold." Zie ook de VN-schaduwrapportage over de mensenrechten in Nederland. De incompetentie van instituties komt voort uit de miskende rechtsongelijkheid binnen gezinnen waarin huiselijk geweld de norm is.

Zij hekelt het strikte onderscheid tussen civiel en strafrecht. "Vaders met een strafrechtelijke veroordeling en een straatverbod blijken van de familierechter een omgangsregeling te krijgen." De overheid moet erkennen en garanderen dat deze daders "koste wat het kost" uit de buurt worden gehouden van de slachtoffers.

Huiselijk geweld is het grootste geweldsprobleem

Rosmarijn Zuring interviewt in Blauw – Handhaving (20-3-2010) Yet van Mastrigt, projectleider Huiselijk geweld bij de politie Holland-Midden. Van Mastrigt geeft aan dat huiselijk geweld sinds 2000 een speerpunt is bij politie en justitie. Anders dan voorheen is er nu meer aandacht voor een strafrechtelijke aanpak. Agenten worden veel met huiselijk

geweld geconfronteerd. Zij pleit ervoor dat de regionaal coördinator huiselijk geweld, de geuniformeerde politieteams en de wijkagent voortdurend met elkaar in contact staan. Agenten moeten continu op de hoogte blijven wat er speelt.

Van Mastrigt vindt het huisverbod een mooi middel om rust te creëren. "Door een huisverbod op te leggen zorg je dat de situatie veilig wordt en dat er hulpverlening op gang komt." Ook kan het de andere gezinsleden ruimte bieden om hun verhaal te vertellen.

De politie werkt nauw samen met polikliniek De Waag, waarnaar alle verdachten van huiselijk geweld en zedenmisdrijven worden doorgestuurd voor hulpverlening. Ook met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling wordt samengewerkt. Bij huiselijk geweld worden de kinderen altijd aangemeld bij het AMK. "Door alle aandacht voor huiselijk geweld kwamen ook de kinderen als slachtoffer nadrukkelijker in beeld. Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld ondervinden hier veel schade van, zonder dat ze fysiek mishandeld zijn."

Voor de aanpak van kindermishandeling is deskundigheid nodig. "Het zijn moeilijke en tijdrovende zaken. Waarheidsvinding versus emoties en altijd maatwerk." Er is een gebrek aan specialisten die kindermishandeling kunnen vaststellen. Met een uitgebreid voorbeeld illustreert zij hoe moeilijk het beoordelen van mogelijke kindermishandeling is.

Van Mastrigt hecht groot belang aan goede samenwerking met andere organisaties, zoals het AMK, het Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming. Zij hoopt ook dat anderen daardoor meer gebruik gaan maken van de informatie die de politie heeft. "Bijvoorbeeld als wij weten dat een vader over een vuurwapen heeft beschikt. Als de Raad dat niet opvraagt, missen ze informatie. Soms werken we echt langs elkaar heen."

Van Mastrigt is het niet eens met ziekenhuizen die geen informatie aan de recherche willen geven uit angst dat ouders dan niet meer naar het ziekenhuis zullen komen met hun mishandelde kind. Zij geeft een voorbeeld van een kind dat daardoor niet geholpen kon worden. "Het lastige is dat het verstrekken van informatie bij een vermoeden van kindermishandeling per ziekenhuis verschilt. (...) Vanuit professioneel en ethisch oogpunt heel vreemd dat hierin zulk verschillend beleid wordt gevoerd." Zij stelt dat verdachten van

kindermishandeling het nooit een probleem vinden als het AMK of een ander aangifte heeft gedaan of informatie heeft verstrekt. "De verdachte is opgelucht dat zijn of haar probleem in de verhoren op respectvolle wijze bespreekbaar wordt gemaakt. En dat geeft de grootste kans om met elkaar het geweld te stoppen."

Bedreigers eerder van straat halen

Minister Hirsch Ballin van Justitie geeft burgemeesters en Justitie meer bevoegdheden om mensen die anderen bedreigen te laten opsluiten in een psychiatrisch ziekenhuis (de Volkskrant 11-3-2010). Ook kunnen bedreigers met een gebiedsverbod een elektronische enkelband krijgen die de politie waarschuwt zodra zij de gebiedsgrens overschrijden. Door het familiedrama in Zierikzee is duidelijk geworden dat de burgemeester de dader niet heeft kunnen laten opsluiten, omdat er geen psychiatrisch rapport was. De rechtbank had een verzoek daartoe afgewezen. Justitie beschuldigt de rechtbank er ook van dat deze de man ten onrechte weer heeft vrijgelaten.

Wonen in de gevangenis: de burenhuilen, roepen, tikken

De Volkskrant van 10 maart 2010 biedt een reportage over wonen in de gevangenis. In 2008 kwamen ruim 41 duizend mensen voor een vaak relatief korte straf in de Nederlandse gevangenis terecht. Gemiddeld verblijven per dag elfduizend mensen in de cel. Mati woont nu vijftien maanden in zijn cel van 5 bij 2,4 in de Arnhemse koepelgevangenis wegens een geweldsmisdrijf.

Elke dag zit hij tussen vijf uur 's middags en acht uur 's ochtends achter de gesloten deur. Dan kijkt hij televisie en probeert te slapen, maar dat is moeilijk, "want hij piekert veel over zijn vrouw en hun dochter". Vaak hoort hij andere gevangenen huilen, roepen of op de verwarmingsbuizen tikken. Veel van hen hebben psychische problemen en vragen aandacht.

Doordeweeks werkt Mati vier uur per dag, verplicht, tegen een uurvergoeding van 76 cent. "Maar ik doe het graag, want dan kan ik met anderen praten en koffiedrinken." Op de recreatieafdeling is de sfeer minder ontspannen doordat er veel strijd is over het gebruik van de

drie telefoons. Mobiele telefoons, email en internet zijn verboden. Per week is een uur bezoek toegestaan.

"Soms komen de muren hier op me af. Als mijn cel te laat open gaat, kan ik woedend worden op de bewaarders. Tien minuten wachten is lang als je zó veel uren achter de deur zit." De in de magnetron opgewarmde lunch krijgt hij ook in de cel. Dagelijks kan hij een uur luchten, op een binnenplein, en twee keer per week een uur sporten. En hij kan naar de gevangenisbibliotheek of de imam.

In het weekend mogen gedetineerden van de afdeling bij elkaar in de cel komen. "We toepen of klaverjassen meestal. (...) Het nadeel is dat je op je eigen cel moet letten, want sommige gevangenen, vooral de veelplegers, stelen alles wat los en vast zit."

Achter de tralies

Crimelink (maart 2010) laat een ex-gedetineerde aan het woord.

"Een paar jaar geleden moest ik voor het eerst zitten. (...) Ik had me ingesteld op Amerikaanse taferelen. (...) Maar het viel ontzettend mee. Ik kreeg een cel voor m'n eentje en mijn kamertje was van alle gemakken voorzien. (...) Mijn medegevangenen waren oké. Zwarte jongens, dat wel, maar niet verkeerd. (...) Er is een overzichtelijk hiërarchie in de bajes. (...) De top, de eredivisie zullen we maar zeggen, zijn de grote jongens. Moordenaars, grote dealers, internationale handelaren en smokkelaars. Ik had vrij snel contact met de top. (...) Als je poen hebt, heb je respect. (...) Ik kreeg allerlei privileges. (...) Waarom? Omdat ik binnen de gevangenis speciale baantjes had: eerst schoonmaker en later sporthulp. Ik had, naar omstandigheden, de tijd van mijn leven. (...)

Natuurlijk maakten we plannen voor als we straks weer 'buiten' zouden staan. Mijn buurman, de witte raaf, had een goed geoliede handel in drugs. (...) Alles ging gewoon door. Hij regisseerde het vanuit de gevangenis. Om je suf te lachen. (...)

Als ik terugkijk op die periode achter de tralies, dan denk ik wel eens: het is beter als je niet gepakt wordt, maar als het dan toch gebeurt... Ach, zo slecht had ik het er niet!"

De cel gaat in je lijf zitten

Rein Gerritsen was bankovervaller, nu wetenschapsfilosoof. Mirella van Markus interviewt hem over het thema vrijheid voor het Filosofie Magazine (2010, nr. 3).

Rein Gerritsen: "Mijn moeder was heel dominant. (...) De dood van mijn moeder voelde als een enorme bevrijding. De machtsfactor, mijn moeder, was weggevallen. (...) Dit vrije gevoel werd al snel verdrongen door een enorm schuldgevoel. Ik voelde me schuldig omdat ik me bevrijd voelde, schuldig over mijn gevoel-loosheid en schuldig aan haar dood; ik was immers degene die de auto bestuurde."
"Deze emoties waren zo heftig dat mijn lichaam ze automatisch uitschakelde, waardoor ik kreeg te maken met het tegenovergestelde: zware emotionele bevroingsverschijnselen. De basis daarvoor was al gelegd in mijn kostschool-opvoeding. Daar deed je niet aan gevoelens. Die afwezigheid van gevoelens maakte mij later uitermate geschikt voor het criminele circuit." Hij schetst hoe hij in criminele kringen verzeild raakte.
Met gevangenisstraffen had hij niet zoveel moeite, misschien ook door zijn kostschool-ervaring. "Het verblijf in isolatiecellen, in psychiatrische inrichtingen en in moderne strafinrichtingen was een ander verhaal. Daar proberen ze je psychisch kapot te maken. Je naast je fysieke vrijheid ook je geestelijke vrijheid volledig afpakken. Alles draait er om discipline, disciplineren en disciplinaire maatregelen."

Geestelijke disciplineren en onvrijheid

Hij verwijst naar de Franse filosoof Michel Foucault die zich keerde tegen de toenemende geestelijke disciplineren in het gevangeniswezen. Wel erkent Gerritsen dat een beetje disciplineren geen kwaad kan en dat hij van het geregelde gevangenisleven wel opknapte. In het laatste deel van zijn straf zat hij in de isoleercel. "Dat doet rare dingen met de mens. Dan is er helemaal geen sprake van vrijheid. Je kunt zoveel stappen naar links en zoveel stappen naar rechts doen. De cel gaat in je lijf zitten. Je spieren zeggen op een gegeven moment gewoon: dit is de grens. Dat soort verschijnselen treedt al snel op, binnen vierentwintig uur." Hij vertelt over zijn vrijlating. "Het voelde heel onwerkelijk. Ik werd afgezet op het station van Heerhugowaard. Ik heb er een halve dag gestaan met het treinkaartje in mijn hand. Geen flauw benul wat ik moest doen. Het idee dat je in een trein kon stappen kwam niet bij me op."
Gerritsen stelt, weer verwijzend naar Foucault, dat je na de vrijlating de geestelijke onvrijheid nog sterker voelt dan in de gevangenis. "Daarom wordt met ons detentiesysteem niet bereikt wat men beoogt te bereiken. De recidive blijft tussen de 70 en 80 procent en de criminaliteit wordt steeds zwaarder." Hij is niet tegen gevangenisstraf, maar bepleit een herstelrechtstelsel, met flinke investeringen in "scholing,

betere voeding en het tegengaan van corruptie". Ook een confrontatie met het slachtoffer kan daarbij horen.

Hoe vrij kun je in de gevangenis zijn?

"Ik denk wel dat ik me vrij gevoeld heb, maar ik denk dat het een illusie was. Achteraf kom je er namelijk achter dat je door en door geconditioneerd bent geweest." Daarom willen ex-gedetineerden volgens hem niet over hun gevangenschap praten; de emoties zijn te heftig om er achteraf over te praten. "Relatief veel gevangenen plegen ook zelfmoord, wat je als een teken van vrijheid kunt zien. Ze kiezen voor de dood, omdat ze niet meer gemanipuleerd willen worden, of vanuit schaamte omdat ze hun mannelijkheid hebben verloren." De verkrachtingen en aanrandingen, onderling en door bewakers, worden als de ergste aantasting van hun persoon ervaren. Gerritsen vertelt hoe hij voor zichzelf vrijheid heeft gecreëerd door filosofie te gaan studeren. "Om je vrijheid te behouden is het ongelooflijk belangrijk jezelf een doel te stellen." Hij schrijft nu aan een boek over misdaad en straf, al kost hem dat veel moeite. "Daaraan merk ik dat er nog steeds aan me getrokken wordt en ik in die zin niet vrij ben. Ik heb het gevoel alsof er een machtige octopus met grote tentakels aan mij vastzit en daar wil ik van loskomen."
Vrijheid heeft voor hem te maken met waardig kunnen sterven en leven. Hij schetst hoe hij er achter moest komen dat zijn eigen pijn niet het belangrijkste vraagstuk was. Het inzicht dat hem bevrijd heeft, was de ander te kunnen zien. "Je kunt jezelf bevrijden, maar dan moet je ook in de gelegenheid gesteld worden daadwerkelijk een nieuw, vrij leven te kunnen leiden. Dat is niet het geval." Het levenslange strafblad is een enorme beperking. Als langgestrafte heeft hij zelf de kwalificatie Willem Rood. "Gevangenschap begint pas als je vrijkomt."

Perspectief voor levenslang gestraften ontbreekt

Tim de Bont is advocaat en lid van het Forum humane tenuitvoerlegging levenslange gevangenisstraf. Hij schrijft in het Advocatenblad (12-2-2010) over het gebrek aan perspectief voor levenslang gestraften.

Anderhalf jaar geleden werd het Forum opgericht uit bezorgdheid over de toename van het aantal levenslang gestraften zonder dat een regeling voorziet in voldoende perspectief op invrijheidstelling.

Behalve het Forum bepleit ook de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming voor een met waarborgen omklede procedure ter toetsing van verdere vrijheidsbeneming. Dat

kan als tussentijdse toets of als verzwaarde gratieregeling. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens wijst op de humane bejegening waarvan art. 3 EVRM spreekt. Dat betekent dat de duur van de levenslange straf verminderd moet kunnen worden. "Aan de veroordeelde mag daadwerkelijk uitzicht op vrijlating niet worden onthouden." Volgens de Hoge Raad moet er niet alleen juridisch, maar ook feitelijk enige kans op vrijheid zijn. De minister meent dat de mogelijkheid tot gratie het vereiste perspectief op vrijlating biedt. De Bont stelt echter dat volgens de Hoge Raad schending van het EVRM aanwezig kan zijn als gratie en een beroep op de rechter feitelijk geen opties zijn. De Nederlandse rechter heeft nog nooit zelfstandig besloten een levenslange gevangenisstraf te bekorten. De mogelijkheid van gratie wordt nauwelijks benut en ons land kent geen ambtelijk gratiebeleid. De minister suggereert ook dat dit kabinet nauwelijks bereid zal zijn gratie te verlenen. De levenslang veroordeelde lijkt dus van het politiek klimaat afhankelijk. De Bont vindt dat Nederland meer zou moeten kijken naar de menswaardigheid van het huidige beleid.

Meer aandacht nodig voor dagprogramma gedetineerden

Het jaarverslag van de Inspectie voor de Sanctietoepassing pleit voor extra aandacht voor het dagprogramma van gedetineerden. Regelmatig vallen er activiteiten uit, soms meer dan 10 procent en dan komen volgens de Inspectie de rechten van de gevangenen in het geding. Er is vooral veel uitval van arbeidsactiviteiten.

De Inspectie, het onafhankelijke toezichtsorgaan voor de sanctietoepassing, constateert verder veel storingen bij de controle op de identiteit van ingeslotenen middels biometrie. Ook ziet het personeel wel eens af van de vingerscan, vanwege de traagheid ervan. De gedetineerdenpas wordt niet consequent gebruikt.

In het algemeen is de bejegening van gedetineerden en reclassingscliënten respectvol, aldus de Inspectie, maar vaak teveel afhankelijk van personen. Discriminatie vormt volgens haar geen structureel probleem. Wel houden medewerkers te weinig rekening met verhoogde risico's door de invloed van 'slecht nieuws'

op (ex-)gevangenen of tijdens verbouwingen. Tenslotte constateert de Inspectie dat de Reclassering te weinig doet aan het meten en evalueren van de inhoudelijke resultaten. (persbericht 18-3-2010)

Verscherpt toezicht reclassering voor TBS-er

Joost van der Wegen schrijft in Crimelink (maart 2010) over het door de Reclassering aangepaste toezicht op tbs-ers. Hij citeert Ada Andreas van Reclassering Nederland: "Voorheen lieten we tbs-ers veel abrupter vrij in de samenleving, nu gaat dat veel geleidelijker." De Reclassering krijgt in een eerder stadium, al voor de vrijlating inzicht in het functioneren van de tbs-er. De samenwerking met de klinieken is intensiever geworden. Daardoor kan de vrijlating beter worden voorbereid en begeleid. Andreas stelt: "Als ze in de gevarezone komen, schakelen we meteen terug." Als de spanning teveel toeneemt, kan de onder toezicht gestelde voor een time-out tijdelijk weer worden opgenomen.

Dit wordt bevestigd door ex-tbs-er Mirjam. Zij lijdt aan schizofrenie, een ziekte die gepaard kan gaan met wanen en hallucinaties. Tijdens een psychose na cocaïnegebruik stak zij in 2001 iemand neer. Na afloop zag zij haar fout in. In de kliniek bleek zij met onder meer medicijnen goed te behandelen. Mirjam merkt dat de Reclassering tegenwoordig beter toezicht houdt. Zij voelt zich veel beter in de gaten gehouden en begeleid. Dankzij de betere begeleiding heeft ze meer inzicht in zichzelf en haar functioneren gekregen. Nu woont zij weer zelfstandig en heeft eens in de drie weken een gesprek met haar begeleider.

Aantal tbs'ers sterk gedaald

Sinds 2004 is het aantal nieuwe tbs'ers sterk gedaald: van 226 naar 107 in 2009. De beruchte wachtlijst is daardoor verdampt. Directeur Leo van der Geest van onderzoeksbureau Nyfer onderzocht de oorzaken. Verslaggeefster Anja Sligter doet verslag in de Volkskrant (1-4-2010).

Het blijkt dat advocaten en verdachten tbs zien als een verkapte vorm van levenslang. Daarom weigeren ze tegenwoordig vaak het noodzakelijke psychologisch onderzoek. Het rapport *TBS uit de gratie* stelt dat de nadruk op veiligheid het systeem om zeep helpt. In reactie op incidenten zijn de regels voor verlof en vrijlating verscherpt. De gemiddelde behandelingstijd is inmiddels opgelopen van vier naar acht tot twaalf jaar.

Van der Geest: "Patiënten kunnen bijna niet met verlof. Die oefening met steeds meer vrijheden is een essentieel onderdeel van de behandeling. Tbs'ers achten de kans groot dat ze uiteindelijk op een longstay-afdeling terechtkomen." Door de veranderingen zijn ook rechters gaan twijfelen aan de proportionaliteit en zijn terughoudend geworden in het opleggen van tbs.

De directeur vindt dat de samenleving zonder tbs slechter af is. "Het aantal recidivisten ligt fors hoger met alleen celstraf. Zonder behandeling valt 80 procent van de veroordeelden in herhaling, met behandeling 20 procent." Van der Geest stelt dat het met het huidige accent op veiligheid bijna onmogelijk is geworden om iemand te laten wennen aan vrijheid.

De banalisering van de opsluiting van jongeren

Jenneke Christiaens, hoogleraar criminologie in België keert zich tegen de trend in België steeds meer jongeren in strafinrichtingen op te sluiten (Panopticon 2010 jan/feb). We gaan hier niet in op haar argumenten die betrekking hebben op de Belgische situatie, maar concentreren ons op de argumenten die ook voor de meningsvorming in Nederland relevant zijn. Als eerste stelt zij (zonder verdere toelichting) dat ambulante maatregelen 'betere resultaten opleveren' dan plaatsing van jongeren in een gevangenis. Ten tweede scoren instellingen "met een meer open regime, met een sterke pedagogische omkadering en met de nodige aandacht voor nazorg" beter dan gesloten instellingen met een strak regime. Dat komt door de negatieve effecten van opsluiting die in een gesloten instelling versterkt optreden. Zij verwijst naar internationaal onderzoek dat 'overduidelijk' toont dat juridische interventies tijdens de adolescentie de latere 'criminele carrière' van de jongere ongunstig beïnvloeden. Dat effect is sterker naarmate de interventie intensiever en meer beperkend is. Het samen opsluiten van delinquente jongeren werkt dus contraproductief. Bovendien kost het meer geld.

Verder wijst zij erop dat het Verdrag voor de Rechten van het Kind stelt "dat vrijheidsberoving van minderjarigen enkel als ultieme maatregel mag gehanteerd worden". Opsluiting wordt echter steeds meer als panacee voorgesteld.

Jeugdzorg of jeugdgevangenis?

Problematische jongeren komen steeds vaker in gesloten jeugdzorginstellingen, minder in de

jeugdgevangenis. Maar wat is beter, zo vragen experts zich af. Iris Pronk schrijft erover in Trouw (20-3-2010).

Hoogleraar jeugd- en familierecht Paul Vlaardingebroek zet vraagtekens bij de genoemde trend. Terwijl de jeugdgevangenis leegloopt (er dreigen er al een drietal te worden gesloten) neemt de vraag naar gesloten jeugdzorg (een tussenvorm tussen gevangenis en internaat) sterk toe. De jeugdgevangenis heeft een negatief imago door een rapport uit 2007 dat onveiligheid signaleerde en een gebrek aan behandeling.

Maar Vlaardingebroek stelt dat de jeugdgevangenis sindsdien een grote verbetering hebben gemaakt. Ze hanteren nu de behandelvorm 'Youturn' en doen veel aan nazorg. Anderzijds is over de effectiviteit van de gesloten jeugdzorg weinig bekend. Dus zijn jongeren met ernstige gedragsproblemen in de jeugdgevangenis misschien wel beter af.

Bijzonder hoogleraar reclassering Peter van der Laan ziet niet veel verschillen tussen de behandelmethoden in de beide soorten instelling. Aan de effectiviteit van de behandeling twijfelt hij omdat de jongeren (in beide instellingen) achter gesloten deuren en hekken zitten. "Uit recent onderzoek weten we dat bij opgesloten jongeren de motivatie verdwijnt."

Hoogleraar jeugdzorg Mariëlle Bruning weet nog niet wat beter is. Wel ziet zij in de jeugdzorg nog onvoldoende aandacht voor de individuele problemen van jongeren.

Inmiddels heroverweegt de minister, na kritiek van de Tweede Kamer, de sluiting van drie jeugdgevangenis.

Een U-Turn voor jongvolwassen veelplegers?

Wat is het effect van het Antwerpse begeleidingsprogramma U-Turn voor jonge veelplegers? Fien Gilleir, Marleen Easton en Paul Ponsaers van de Hogeschool en Universiteit Gent beschrijven hun evaluatieonderzoek (Panopticon, 2010-1).

Zij stellen echter eerst vraagtekens bij de haalbaarheid van een betrouwbare effectiviteitsmeting. "Het gebrek aan adequaat cijfermateriaal laat niet toe de effectiviteit van het gevoerde beleid waarheidsgetrouw in kaart te brengen en bemoeilijkt aldus de discussie rond de oriëntering van maatregelen en aanzien van jonge daders."

Gesignaleerd wordt dat het project is ontwikkeld als reactie op het gebrek aan effect van eerdere (repressieve) interventies voor deze groep daders. "Anders dan bij de klassieke benadering waarin wraak, vergelding en schuld de beoogde strafdoelen zijn, ligt de legitimiteit van

de interventie hier voornamelijk in het creëren van een nuttig en toekomstig effect." Het doel is behalve beperking van de recidive ook sociale reïntegratie omdat dit de recidive beïnvloedt. De onderzochte groep cliënten van U-Turn betrof veelplegers tussen 18 en 30 jaar jong die verdacht werden van minstens tien strafbare feiten, voor een groot deel zware gewelds- en/of vermogensdelicten. De vele straatcriminaliteit duidt op een zekere impulsiviteit, hetgeen kan verklaren waarom repressieve maatregelen weinig effect hebben. Onderzocht zijn 51 cliënten, van wie 31 het project met succes hebben doorlopen, dit naar het oordeel van de begeleiders. Helaas was er geen vergelijkingsgroep beschikbaar om de resultaten te toetsen.

Resultaten in de levenssituatie

In de diverse levensdomeinen signaleren de onderzoekers de volgende resultaten. Werk en opleiding: Bij de start voor 94% een actiepunt, na afloop nog voor 30%. Aggressie: geeft problemen bij 86% bij de start, aan het eind van het programma nog bij 16%. Bij tweederde is het op orde houden van de persoonlijke administratie een probleem. Het programma zorgt ervoor dat bij 90% de administratie op orde komt.

Weinig deelnemers hebben een gestructureerde dagindeling. Invulling vinden van de vrije tijd blijkt moeilijk door hun gebrekkige financiële situatie. Hoewel alcohol en drugs voor de helft een aandachtspunt is, blijkt het gebruik na afloop nog bij een kwart 'ongecontroleerd' te zijn. Eén op de drie deelnemers heeft aan het eind van het programma nog onvoldoende sociale contacten om op terug te kunnen vallen. De woonsituatie is voor de helft nog problematisch, maar dat wijten de onderzoekers aan de leeftijd van de deelnemers.

Concluderend stellen zij dat het programma bij veel deelnemers vooruitgang weet te bereiken, maar dat toch veel cliënten met blijvende aandachtspunten vertrekken.

Afname van recidive

Gilleir cs constateren uit de cijfers dat 32% van de deelnemers geheel stopt met het plegen van strafbare feiten. Ruim tweederde gaat er dus mee door, maar pleegt wel minder misdaden. Gemiddeld plegen zij na anderhalf jaar hun eerste nieuwe strafbare feit. Een vergelijking met het gedrag voordat zij aan U-Turn gingen deelnemen, leert dat de recidivegraad met 57% afneemt.

Tenslotte wijzen de drie onderzoekers er nogmaals op dat zowel de recidivecijfers als de gegevens over de levensdomeinen met voorzichtigheid moeten worden beoordeeld, gezien

de kanttekeningen die erbij geplaatst kunnen worden.

Zet ambtenaren actief in op wijkscholen

Ron Pietersen interviewt in Trouw (28-4-2010) de Belgische emeritus hoogleraar orthopedagogiek Juliaan van Acker die 27 jaar in Nederland werkte. Van Acker vindt dat de investeringen om de broertjes van Marokkaanse draaideurcriminelen op het rechte pad te houden verkeerd worden ingezet.

Hoewel de school verantwoordelijk moet worden gehouden voor hun schooluitval, worden leerkrachten overvraagd. Hij pleit daarom voor maximale autonomie voor kleinschalige wijkscholen met een multifunctionele opdracht, inclusief maatschappelijk werk en jeugdzorg. "Wat volgens hem ontbreekt, is een omgeving die hen (Marokkaanse jongens, M&S) passend aanspreekt op hun mogelijkheden."

Hij pleit voor een eigentijdse Don Bosco, die zich dag en nacht voor hen inzet, van de straat houdt en zorgt dat ze een beroep aanleren. Hij beseft dat dat duur is, maar ergert zich aan de aantallen ambtenaren met bureaucratische taken. Zet hen in op de wijkscholen, stelt hij. In Nederland gaat het beter dan in België. "Er is hier aandacht voor de problematiek van die Marokkaanse releschoppers, er wordt wetenschappelijk onderzoek naar gedaan en er is veel subsidie beschikbaar." Maar van Acker zet vraagtekens bij al die inspanning. 97 Procent van de jongeren stopt vanzelf weer met delicten plegen. "Zo'n werkstrafje bij Halt verandert daar helemaal niets aan. Maar ook de gevangenis is geen oplossing. "Celstraf werkt statusverhogend, ze komen als helden terug in de wijk en hebben in de gevangenis 'bijgeleerd'." We pakken deze groep precies zo aan dat ze 'in elk geval crimineel zullen blijven'.

Volgens de orthopedagoog moeten alleen gewelddadige delinquenten en recidivisten naar de gevangenis. Voor anderen bepleit hij een 'landloperskolonie' met werk in de buitenlucht om de schade voor slachtoffers en de samenleving terug te verdienen.

Sport voor een veilige wijk

Het project Doelbewust in Den Bosch, winnaar van de Hein Roethofprijs 2009, bootst een voetbalclub na om risicojongeren sociale vaardigheden, regels, discipline en respect bij te brengen. "Door de voetbaltrainingen en -wedstrijden leren de jongeren niet alleen beter voetballen, maar ontwikkelen ze ook teamgeest, positieve status en aanspreekbaar gedrag. Het resultaat van het inmiddels vierjarige project is

dat overlast op straat vermindert, schoolresultaten verbeteren en de betrokkenheid van de buurt bij de jongerenproblematiek groeit.” Lynsey Dubbeld van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid schrijft in *Secondant* (februari 2010) over het rapport 'Overzicht interventies wijkveiligheid. 80 antwoorden op onveiligheid in de wijk' van het CCV. Sport draagt direct bij aan het verminderen van overlast. Ook kan hangjongeren via sport sociale competenties als respect voor leeftijdgenoten, regels en autoriteit worden bijgebracht. Het overzicht beschrijft veel aanpakken gericht op (probleem)jeugd, zoals projecten met buurtvaders, jongerenbuurtbemiddelaars, -ontmoetingsplekken of jongeren als toezichthouder of straatveger. Het overzicht toont hoeveel er in buurten gebeurt om overlast, verloedering, criminaliteit en onveiligheidsgevoelens tegen te gaan. Alle inzet is geen overbodige luxe; de leefbaarheid is in veel gebieden precair. Wel is sinds 1998 de leefbaarheid in woongebieden verbeterd.

Nabestaande bij misdrijf in de kou

“Ze rijden over je kleine teen en je krijgt smartegeld, maar ze rijden je kind dood en je krijgt niets.” Arno Akkermans, hoogleraar privaatrecht vindt het betreurenswaardig dat de Eerste Kamer het wetsvoorstel affectieschade heeft afgewezen. Barbara Rijlaarsdam beschrijft het probleem in het *NRC Handelsblad* (25-3-2010). Volgens het voorstel zouden nabestaanden van slachtoffers van geweldsmisdrijven en verkeersongelukken een vergoeding krijgen van tussen de 12.500 en 17.500 euro. Akkermans vindt het een drama. In zijn ogen was dit voorstel, na tien jaar voorbereiding, het best haalbare, al ziet ook hij de haken en ogen. Het CDA stemde tegen wegens principiële bezwaren tegen een geldelijke vergoeding voor het verlies van een nabij persoon. “Nabestaanden moeten worden opgevangen door familie, vrienden, burens, collega's, kerken en lotgenotenorganisaties.” Akkermans vindt dat het een het ander niet uitsluit. Het helpt bij de verwerking. Niet iedereen heeft voldoende opvang en niemand wordt ertoe gedwongen. Ook Jaap Smit van Slachtofferhulp Nederland baalt er van. “Nu blijven de zwaarst getroffen mensen in de kou staan.” De VVD stemde tegen het voorstel omdat het bijdraagt aan een 'claimcultuur'. Akkermans ziet juist een omgekeerd effect. Een gesloten kring van gerechtigden voorkomt in zijn visie juist claims. Het geeft duidelijkheid en er zijn geen pijnlijke onderhandelingen over de hoogte van de vergoeding nodig.

Zie ook 'Schadevergoeding geeft erkenning', M&S nr.2, pagina 7

Automatische blokkade op af luisteren van advocaten

Het Openbaar Ministerie controleert momenteel alle afgeluisterde en opgeslagen gesprekken tussen verdachten en hun advocaten en andere hulpverleners (*NRC Handelsblad* (16-3-2010)). Het gaat om miljoenen gespreksverslagen over het hele land. Afgeluisterde gesprekken tussen verdachten en dergelijke vertrouwenspersonen moeten door het OM vernietigd worden. Als dat niet gebeurt, kan het OM door de rechter op de vingers getikt worden. Zoals bij de vrijspraak van Hells Angels in 2007 gebeurde. Om dergelijke vrijspraken te voorkomen, controleert het OM nu alle opgeslagen gesprekken. Daarnaast stelt de commissie Zandee voor om voortaan de directe nummers van advocaten en hulpverleners te blokkeren om te voorkomen dat hun gesprekken afgetapt worden. Het risico wordt daarmee niet helemaal uitgesloten, omdat het OM de telefooncentrales van advocatenkantoren niet wil blokkeren. Een deel van de gesprekken met verdachten loopt via deze centrales.

Nieuwe Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor

Redacteur Tatiana Scheltema schrijft in het *Advocatenblad* (5-3-2010) over de nieuwe Aanwijzing met regels voor de rechtsbijstand aan verdachten bij het verhoor door de politie. De Hoge Raad oordeelde vorig jaar dat een verdachte recht heeft op consultatie van een advocaat voorafgaand aan het eerste politieverhoor. In de nieuwe Aanwijzing die per 1 april geldt, is dit nu geregeld. Bij aankomst van een verdachte op het politiebureau moet direct de piketdienst van de advocatuur gewaarschuwd worden. Deze waarschuwt een advocaat die binnen een half uur moet bevestigen of hij kan komen. Binnen twee uur moet hij dan op het bureau zijn. Iedere verdachte krijgt van de politie een folder over zijn rechten. Verdachten van zeer ernstige misdrijven moeten altijd een advocaat te spreken krijgen. Verdachten uit de B-categorie kunnen afstand doen van hun recht op een consult. Advocaten zouden graag zien dat dit afstand doen alleen in het bijzijn van een advocaat kan. Dat is nu niet zo.

Een lastig punt vormt nog de C-categorie: verdachten die wel recht op bijstand hebben, maar de rechtshulp wordt niet vergoed (bijv. wildplassers of dronken automobilisten). Voor hen moet de politie buiten de piketdienst om een advocaat zien te regelen. De politie vindt dat de advocatuur daarvoor een landelijk telefoonnummer moet creëren. Maar: wie gaat dat betalen?

Zie ook M&S nr. 2, pagina 12

Strafzaken en de media

"Bij berichtgeving over strafzaken geldt, zowel voor OM als media, dat goed moet worden overwogen of de waarheidsvinding niet wordt geschaad." Aldus Lonneke Stevens, universitair docent in Amsterdam in het Nederlands Juristenblad (19-3-2010). Zij stelt dat de publiciteit rond strafzaken de taak van de publieke tribune heeft overgenomen. Berichtgeving door de media zou moeten bijdragen aan de kwaliteit van de rechtspraak en de acceptatie van de gerechtelijke uitspraken.

Publiciteit kan de privacy van verdachten schenden maar soms ook de strafrechtelijke procedure zelf schaden. De onschuldpresumptie is een centraal uitgangspunt van het strafproces. "Door rekening te houden met de mogelijkheid dat de verdachte onschuldig is, krijgt de verdachte de ruimte zichzelf te verdedigen, worden bevoegdheden van politie en justitie genormeerd en wordt de bewijsstandaard vormgegeven."

Vermoeden van onschuld

Het vermoeden van onschuld is neergelegd in artikel 6 lid 2 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Kernvraag is hoe de autoriteiten zich uitdrukken; zij moeten zich voorzichtig opstellen. Het OM is zich daarvan bewust, gezien de Aanwijzing voorlichting en opsporing 2007. De oude frase dat 'steeds moet worden benadrukt dat met de aanhouding slechts sprake is van een verdenking' staat er nu echter niet meer in. Stevens signaleert "dat het OM in mediagevoelige zaken soms moeite heeft om zich magistratelijk op te stellen en de context uit het oog verliest".

Het Europees Hof onderscheidt twee mogelijke negatieve gevolgen van onvoldoende aandacht voor de onschuldpremisse. De mogelijke beïnvloeding van de overtuiging van het publiek is het eerste: reputatieschade voor de verdachte. De Nederlandse rechter erkent dit aspect, maar verbindt er nauwelijks gevolgen aan. Het tweede gevolg betreft de beïnvloeding van de rechter en diens onpartijdigheid. Stevens is van mening dat de rechter meer oog zou moeten hebben voor de beïnvloedbaarheid van de rechterlijke macht.

Persvrijheid kan beperkt

Hoewel het OM op haar woorden moet passen, doet zij dat meestal redelijk en ligt het eigenlijke knelpunt bij de media. "De media hebben immers eigen belangen die niet altijd samenvallen met het belang van objectieve berichtgeving." Stevens vindt dat de onschuldpremisse ook zou moeten gelden tussen een verdachte en de media. Art. 6 lid 2 EVRM richt zich echter alleen tot de autoriteiten. Artikel 10 EVRM geeft echter aan dat de persvrijheid kan worden beperkt door verschillende belangen. "Een van die belangen is het recht op een eerlijk proces en het voorkomen van beïnvloeding daarvan door de media. De onschuldpremisse kan een grond zijn voor veroordeling van een journalist wegens smaad. Stevens meent dat art. 10 de staat een positieve verplichting geeft om verdachten te beschermen tegen onzorgvuldige berichtgeving. Gedacht kan worden aan het verstrekken van informatie aan de media onder voorwaarden, vast te leggen in een convenant of mediacode.

Het vermoeden van onschuld brengt mee dat zowel OM, politie als rechter altijd hun kritische houding moeten zien te behouden "om tunnelvisie en eenzijdige bewijsgaring te voorkomen". Die kritische houding kan worden ondermijnd door beeldvorming in de media. Dat geldt te meer voor het kunnen verkrijgen van betrouwbare getuigenverklaringen. "Juist in zedenzaken moet met de grootste voorzichtigheid worden geopereerd om minderjarige getuigen niet te beïnvloeden." De houding van de rechter dat zij zelf goed in staat is de betrouwbaarheid van verklaringen te beoordelen is in Stevens' ogen niet goed meer vol te houden.

Lonneke Stevens plaatst tenslotte enkele kanttekeningen bij de grotere openheid van het OM. Als uitgangspunt vindt zij openheid uitstekend, maar daarbij moeten twee vragen blijvend worden gesteld: welk doel dient de informatievoorziening en wordt de waarheidsvinding door de openheid niet geschaad? Soms lijkt het OM publieksvoorlichting als zelfstandig doel te zien, zelfs over de rug van een specifieke strafzaak. "Het OM heeft een zwaarwegende verantwoordelijkheid waar het gaat om een eerlijke en evenwichtige waarheidsvinding."

Slachtoffers als procespartij

Strafrechtgeleerde Nico Kwakman ziet geen reden om slachtoffers of hun nabestaanden een grotere rol te geven in het strafproces. Verslaggever Joop Bouma schrijft erover in Trouw (8-4-2010). De geleerde reageert op het verzoek van het Burgercomité tegen Onrecht aan de

Tweede Kamer om slachtoffers als procespartij toe te laten.

Het Burgercomité, mede opgericht door voormalig Tweede Kamerlid Joost Eerdmans, bepleit het Duitse systeem waarbij slachtoffers als medeaanklager vragen kunnen stellen aan de verdachte, documenten inbrengen en een eigen strafeis formuleren.

De Duitse Oberstaatsanwalt Ulrich Maass vindt medeaanclagers niet nodig voor de bewijsvoering, maar ziet wel een heilzaam effect. Medeaanclagers kunnen zich op kosten van de verdachte of de Duitse overheid laten vertegenwoordigen door een advocaat. Maass: "Het biedt het slachtoffer de mogelijkheid zijn eigen belangen te verdedigen. De nabestaanden kunnen bijvoorbeeld tijdens het strafproces bewijs vergaren dat ze later nodig hebben bij een civielrechtelijke procedure voor schadevergoeding."

Wel signaleert Maass dat er soms door slachtoffers wordt 'overgereageerd'. Hij wijst op het proces tegen de van oorlogsmisdaden verdachte Boere, waarin "de medeaanclagers zand in de raderen (strooiden) door de zaak veel breder te willen trekken".

De Groningse strafrechtgeleerde Nico Kwakman vindt vergroting van de rol van het slachtoffer onnodig. Uit onderzoek blijkt volgens hem niet dat slachtoffers zich niet serieus genomen voelen. Hij was zelf betrokken bij een onderzoeksproject dat heeft geleid tot verbetering van de positie van het slachtoffer in ons land. Zij kunnen nu processtukken inzien, rechtshulp inschakelen, zelf documenten inbrengen in het strafdossier en zij kunnen spreken tijdens het proces.

Maar verder wil Kwakman niet gaan. Hij wijst op het belang van het beginsel van 'een eerlijk proces'. "Het moet niet zo worden dat een verdachte tegenover twee partijen komt te staan: het openbaar ministerie én het slachtoffer." Hij wil het huidige karakter van het strafproces, dat gericht is op waarheidsvinding behouden.

Hij wijst er op dat sommige juristen – anders dan hijzelf- ook tegen het spreekrecht van slachtoffers in het strafproces zijn. "Als je het verhaal hoort van een slachtoffer kun je je ogen vaak niet droog houden. Dat beïnvloedt hoe dan ook de rechter."

Gezag politie: Boos aan de zijlijn

Universitair docent Guus Meershoek vergelijkt het tanende gezag van de politie met dat van de voetbalscheidsrechter (Crimelink maart 2010). Op de sportvelden zie je soms forse overtredingen, uit onbehouwenheid of door

lichte ontvlambaarheid. "Voetballen is één grote oefening in beheersing."

Een scheidsrechter weet dat als hij een gele of rode kaart moet gebruiken, het al eerder ergens is misgegaan. "Want een wedstrijd leiden doe je door spelers te laten merken dat je overtredingen hebt gezien, hen aan te spreken of de aanvoerder aan te zetten de overtreder te corrigeren. Zonder het spel te verstoren, want dat spel is zelf de belangrijkste disciplinerende straf." Anders dan veertig jaar geleden staan er nu ouders langs de zijlijn die zich opwinden en schelden, soms zelfs kwaad het veld oplopen. Het gedrag van "aangeschoten feestgangers en sarrende Marokkaanse jongetjes" is niet het probleem, dat is de kern van het politiewerk. Het is de zijlijn die het gezag van de politie aantast. "Het werkelijke probleem is dat velen het politiewerk niet meer met een gerust hart aan de politie overlaten en zelf, zoals die ouders, roepen hoe het moet." De minister, burgemeesters en televisiepresentatoren vervullen op veiligheidsgebied de rol van ouders langs de zijlijn door op te roepen tot betere prestaties en aan te sporen tot het uitdelen van meer 'rode kaarten'. Voor de burger is er een uitweg uit de impasse. "Wie het beter denkt te weten, moet gewoon scheidsrechter worden en jongens in de moeilijkste fase van hun leven mooie sportieve ervaringen bezorgen."

Participerende wijkagent is goud

Freelancejournalist Yvonne van der Heijden interviewt politiecommissaris Peter van Os over de gebiedsgebonden politie (Secondant febr. 2010). Van Os is landelijk Programmamanager Ontwikkeling Gebiedsgebonden Politie. Voor het goed functioneren staat bij hem onderling vertrouwen tussen overheid en burgers centraal. Het gebrek aan vertrouwen van de overheid in de burgers belemmert volgens hem de verbetering van de sociale veiligheid. "Maar het is toch echt zo dat van alle mensen slechts een paar procent crimineel is. Waarom blijven wij dan ontkennen dat burgers zelf dingen kunnen doen?"

Hij ziet gebiedsgebonden politie als een fijnmazige organisatie die direct problemen oplost, samen met bewoners en anderen. Als

jong agent bij de Rijkspolitie werkte hij in de jaren zeventig met fijnmazige teams in de dorpen. Midden jaren negentig is hij gaan werken aan een moderne invulling van de wijkagent. Uit Amerika nam hij de focus op samenwerking met burgers en partner mee. Sinds de herziening van het politiebestedel in 1994 is *community policing* dominant geworden in bijna alle korpsen. Het idee is dat samenwerking met buurtbewoners helpt bij het beheersen van criminaliteit en het verhogen van het veiligheidsgevoel.

De prestatiecontracten uit het begin van deze eeuw doorkruisten het beleid om samen met bewoners de veiligheidsvragen te formuleren. Maar vijf jaar geleden is weer gekozen voor de gebiedsgebonden aanpak. Van Os toont zich daarbij enthousiast over burgerparticipatie. Maar hij pleit ook voor een participerende politie die burgerinitiatieven ondersteunt. Of voor een tussenvorm als Buurtsignaal waarbij het lokale veiligheidsbeleid wordt vastgesteld in nauwe samenwerking met de bevolking. Uit onderzoek blijkt dat burgers zich door deze aanpak veiliger voelen en meer vertrouwen in de politie krijgen.

Commissaris van Os is bang dat de nieuwe regionale veiligheidshuizen de samenwerking met partners teveel vastleggen. "Een speelveld biedt de vrijheid om van partners te wisselen als het probleem erom vraagt. Dat kan bij het Veiligheidshuis niet."

Hij vindt dat ook in de netwerksamenleving de gebiedsgebonden benadering de basis van het politiewerk moet zijn. Maar ook moet zij zich richten op verschillende doelgroepen en op internet. "Waar mensen een netwerk maken, moet de politie zijn."

Anders dan in omringende landen is de politie in Nederland minder een verlengstuk van de overheid en steeds beter geïntegreerd in de samenleving. De rol van de politie is een symbolische. "Burgers moeten de politie kunnen zien als de belichaming van een rechtvaardige wereld. Mensen moeten er vanuit kunnen gaan dat de politie deugt."

Politie goed geïntegreerd

Onderzoekers van de Politieacademie en Andersson Elffers Felix concluderen uit onderzoek in zes gemeenten dat de politie goed geïntegreerd is in wijken, professionele netwerken en openbaar bestuur (Tijdschrift voor de Politie, 2010, nr. 1).

Onderzoeker en oud-korpschef Ries Straver: "Maatschappelijke integratie is een wezenskenmerk van de Nederlandse politie. Zij ontleent er haar legitimiteit aan én het is een belangrijke voorwaarde voor integrale veiligheid." Ondanks

centralisatie en meer nadruk op repressie, ziet hij een goede balans tussen repressie en preventie.

Dat echter wijkagenten hun rol heel verschillend invullen geeft binnen en buiten de organisatie onduidelijkheid over wat men van een wijkagent mag verwachten. Ook moet het werk van de wijkagent beter afgestemd worden met de surveillanceagenten. Ook constateren de onderzoekers dat gemeenteraden te weinig betrokken zijn bij het politie- en veiligheidsbeleid.

Burgerparticipatie via Burgernet succesvol

Burgers dragen steeds meer medeverantwoordelijkheid voor veiligheid en criminaliteitsbestrijding. Burgernet is één van de vormen waarin dit gebeurt. Roy Yohannink en Kees van der Vijver van Onderzoeksgroep Burgernet beschrijven de resultaten (Secondant, februari 2010).

"Burgernet is een netwerk van burgers waarop de politie in dringende (heterdaad)gevallen een beroep kan doen, wanneer zij op zoek is naar een bepaald (verdacht of vermist) persoon of voertuig." De deelnemende burgers worden ingeschakeld per telefoon, sms of email. Deelnemers krijgen bericht of de actie succesvol is geweest.

Begin 2009 vond in negen gemeenten een pilot plaats. De bijna 26.000 deelnemers reageerden positief. Zij wilden uit burgerplicht een bijdrage leveren aan de veiligheid en de pakkans vergroten. Na afloop waren de deelnemers meer tevreden over de politie, vooral wat betreft criminaliteitsbestrijding. Minder belangrijk bleek de bijdrage aan de wijkveiligheid of het gevoel grip te krijgen op de eigen veiligheidssituatie. Maar de verwachting dat Burgernet de omgeving veiliger maakt, neemt door deelname juist af.

Bij 41 procent van de 192 acties kwamen er reacties van deelnemers. Bij 32 procent ging het om opsporingsinformatie. Bij 18 acties (9%) werd dankzij informatie verkregen via Burgernet een opsporingsresultaat bereikt. De deelnemers bleken de mogelijkheid deel te nemen en grotere invloed te kunnen uitoefenen op de eigen veiligheid belangrijker dan de (beperkte) harde resultaten.

Er waren zeer weinig afmeldingen (2%), van wie 76 procent positief oordeelt over Burgernet. Burgernet is een samenwerkingsverband tussen de politie en gemeenten. Voor de deelnemers is de politie het meest zichtbaar, maar zij oordelen toch ook iets positiever over de gemeente. Kortom, Burgernet toont dat mensen bereid zijn een maatschappelijke bijdrage te leveren.

Naast Burgernet bestaat ook SMS-Alert, dat op termijn wordt geïntegreerd in Burgernet. Amber Alert is speciaal gericht op vermiste kinderen en gebruikt zowel email als sms. In Midden en West Brabant vraagt de politie burgers via Mail-Alert om informatie over niet tijdgebonden zaken.

Veiligheidsindex voor Rotterdamse wijken

Arnt Mein van het Verweij-Jonker Instituut schrijft over de toepassing van de Veiligheidsindex voor wijken in Rotterdam (Secondant, februari 2010).

Sinds 2002 meet de gemeente Rotterdam de sociale veiligheid en leefbaarheid van wijken met behulp van de Veiligheidsindex. De index toont dat de veiligheid in Rotterdam steeds verder verbetert, maar dat de ontwikkeling per wijk verschilt. De gemeente wilde weten hoe deze verschillen te verklaren zijn en liet het Verweij-Jonker Instituut een analyse maken van de veiligheid in zes wijken.

In de analyse is gebruik gemaakt van zestien risicofactoren en beschermende factoren, zoals onder meer het aandeel adolescenten en jongvolwassenen, vuurwapenbezit, aantal eenoudergezinnen, zelfredzaamheid, leefbaarheid. De wijkveiligheids actieprogramma's zijn onderzocht op de vraag in hoeverre rekening wordt gehouden met deze factoren. Hieruit kwamen drie punten naar voren.

Allereerst bleek dat de scores op de risico- en beschermende factoren een goede indicatie geven van de staat van de wijkveiligheid. Ten tweede bleek in de actieprogramma's vooral aandacht te zijn voor risicofactoren met betrekking tot de fysieke woon- en leefomgeving. Sociaaleconomische factoren komen minder aan bod. Dit is waarschijnlijk een gevolg van de gekozen nadruk op een fysieke en repressieve aanpak op de korte termijn. Ten derde bleken de professionals in de veilige wijken te werken op basis van een grondige probleemanalyse, een samenhangende aanpak te hebben en goed samen te werken.

Op basis van deze analyse kan de gemeente nagaan in hoeverre het veiligheidsbeleid aansluit op de factoren die de wijkveiligheid beïnvloeden. "Het maakt een gesprek mogelijk met de veiligheidspartners over de vraag: doen we de goede dingen?" Dat kan de doelgerichtheid en evenwichtigheid van het beleid ten goede komen. Bovendien biedt het handvatten voor de andere vraag: doen we de dingen op een goede manier?

De *Analyse Rotterdamse Veiligheidsindex* kan worden gedownload op www.verweij-jonker.nl

De wankelende basis van de forensische handschriftkunde

De forensische handschriftkundige adviseert de rechter over de vraag of bijvoorbeeld een dreigbrief door de verdachte is geschreven. Harald Merckelbach, hoogleraar Psychologische Functieer vraagt zich in het Nederlands Juristenblad (19-2-2010) af hoe betrouwbaar die adviezen zijn.

Het beoordelen van handschriften nam in de tweede helft van de negentiende eeuw een hoge vlucht en gebeurde vooral door quasi-experts zoals kassiers en bankklerken. Later namen schoonschrijvers deze taak over. Het vak werd gedoceerd aan administratieve en pedagogische opleidingen. De basis van beoordeling vormden vooral de variaties in het handschrift.

Twee vooronderstellingen vormen tot op de dag van vandaag de basis voor de handschriftkunde: elk handschrift is uniek en experts kunnen die uniciteit herkennen. Maar hoe valt dat eerste aan te tonen: dat alle handschriften uniek zijn? De tweede vooronderstelling wordt ondermijnd door de missers die experts maken. Ook deskundigen blijken bij hun beoordeling gevoelig voor informatie die hun oordeel niet zou moeten beïnvloeden.

Handschriftkundigen baseren hun oordeel op de details van het handschrift, zoals de hellingshoek, de afmetingen van de letters en de afstand tussen de regels. Uit testen gedaan op Amerikaanse experts blijkt echter dat 4 tot 22% van hun oordelen 'vals-positief' zijn: hij wijst een brief toe aan de verkeerde persoon. Wel zijn experts accurater dan leken: 38% van de leken koppelt een handschrift aan het verkeerde origineel, van de experts slechts 7%. Ook die 7% fouten noopt tot bescheidenheid, aldus Merckelbach.

Intussen heeft de Amerikaanse rechter normen geformuleerd voor het oordeel van deskundigen. In een uitspraak uit 1993 stelde het Supreme Court dat het oordeel moet zijn verankerd in een toetsbare theorie en de foutenmarge moet bekend zijn. Volgens sommigen zou dit betekenen dat handschrift-experts niet meer moeten worden toegelaten als deskundige. In 1995 werd een handschriftexpert echter via een sluipteg als 'technische deskundige' geaccepteerd. Merckelbach stelt dat handschriftdeskundigen, anders dan bijvoorbeeld havenloodsen, fouten maken die onzichtbaar blijven en daardoor

geen feedback krijgen, waardoor zij hun vak niet op een hoger niveau kunnen brengen. De schrijver signaleert dat veel handschrift-onderzoek op 'gemankeerde' wijze wordt uitgevoerd. Het onderzoek wordt vaak met een bepaalde verwachting gedaan, waardoor het oordeel van de deskundige wordt gestuurd. Hij bepleit daarom het gebruik van de 'evidence line up', waarbij ook een aantal nagebootste handschriften wordt onderzocht, zodat experts eventueel kunnen worden 'betrap't op fouten. Helaas zijn maar weinig handschriftdeskundigen hiertoe bereid.

Criminalistiek is terugredeneren

Forensische rapportages voor de rechter moeten logisch correct zijn, zeker wanneer onzekerheid een rol speelt, zo stelt Charles Berger in het Nederlands Juristenblad (2-4-2010). "Een logisch incorrecte conclusie die goed begrepen wordt is geen alternatief voor een logisch correcte conclusie die uitleg behoeft."

Criminalistiek is terugredeneren van een bekend gevolg naar de onbekende oorzaak. Daarbij zijn drie pijlers nodig: logica, kansberekening en methodologie. "Als logica wordt toegepast op onzekere gebeurtenissen is kansberekening vereist voor het meest rationele resultaat."

Berger onderscheidt drie hoofdvormen van redeneren. Abductie, creatief mogelijke oorzaken bedenken. Deductie waarmee je tot harde, zekere conclusies kunt komen. En inductie, waaruit geen zekerheid over de oorzaak wordt gevonden maar wel meer steun voor de ene oorzaak dan voor de andere. Om tunnelvisies te voorkomen heb je minimaal een tweede, alternatieve hypothese nodig. De kansverhouding drukt dan uit de kans dat hypothese 1 waar is tegen de kans dat nr. 2 waar is. Een waarneming beïnvloedt de kansverhouding door haar bewijskracht.

Met enkele voorbeelden toont Berger dat het niet voldoende is de sporen te vergelijken met lichaamsmateriaal (bloed, vingerafdrukken e.d.) van de verdachte. Voor een correcte kansberekening is daarnaast ook nodig de kansverhouding voorafgaand aan het spoor. In deze kansverhouding zijn motief, alibi en andere sporen meegewogen. De kans dat een rode sjaal van de verdachte is, is groter wanneer de sjaal op de plaats van het delict is gevonden dan elders.

De stellige conclusies die deskundigen traditioneel aan rechters rapporteren, zijn wetenschappelijk problematisch. Een inductieve redenering kan geen stellige conclusie opleveren. Ook de waarschijnlijkheid van een hypothese kan een deskundige niet beoordelen, omdat hij daarvoor niet de volledige informatie

heeft. Bovendien valt dat buiten zijn deskundigheid. Hij moet zich dus beperken tot de bewijskracht van zijn waarnemingen. In het DNA-onderzoek gebeurt dit wel op de juiste wijze.

Het Nederlands Forensisch Instituut werkt momenteel aan een nieuwe verbale conclusiereeks om mee te werken. Daarin wordt aangeduid hoe waarschijnlijk een bepaalde hypothese is. Voorkeur heeft echter het numeriek weergeven van de waarschijnlijkheid. Conclusies van deskundigen kunnen op verschillende manieren onjuist begrepen worden. Bij de *prosecutor's fallacy* worden dingen of feiten verkeerd verwisseld. 'Een dier heeft 4 poten wanneer het een koe is' is wat anders dan 'een dier is een koe wanneer het 4 poten heeft'. De *defence fallacy* veronderstelt ten onrechte een lage kansverhouding. Je mag er bijvoorbeeld niet van uitgaan dat alle 16 miljoen Nederlanders een bepaald spoor met eenzelfde waarschijnlijkheid kunnen hebben achtergelaten.

Berger stelt dat de forensische wetenschap zich in een overgangsfase bevindt naar logisch correcte conclusies. Houdt altijd in gedachten dat een deskundige "meestal niet kan zeggen of het zo is, en ook niet hoe waarschijnlijk het is, maar wel wat de bewijskracht van zijn waarnemingen is."

Reacties van lezers

Reacties op artikelen zijn van harte welkom. Mail uw reactie naar redactie.ms@kpnmail.nl o.v.v. uw achternaam & woonplaats. Deadline voor het volgende nummer: 14 juni

Bekijk de inhoud van vorige nummers op www.misdaadenstraf.nl

Colofon

Misdaad & Straf komt 8x per jaar uit.

Abonnementen: Particulieren: gratis
Organisaties: € 8,00 per jaar
Betaling: rek. 78.14.15.659 t.n.v. J.A.F.M. Horstink, Culemborg o.v.v. M&S + mailadres
Aanmelding: admin.ms@kpnmail.nl
Informatie: www.misdaadenstraf.nl

Redactie: redactie.ms@kpnmail.nl
F. van Eedenlaan 30
4103 WB Culemborg